

OPS-luvun 5.4.1 paikalliset täydennykset (muutos):

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Oppilaalla on ensisijainen oikeus opiskella oppiaineittain. Toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen siirrytään vasta silloin, kun oppilas ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi eikä oppilaskohtaisista tukitoimista ja oppimäärien rajaamisesta huolimatta pysty opiskelemaan oppiaineittain. Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa oppilaan toimintakykyä, osallisuutta, itsemääräämisoikeutta sekä mahdollisuuksia toimia kouluyhteisön jäsenenä.

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus edellyttää oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointia, oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa sekä tukea koskevaa päätöstä. Erityisluokanopettaja vastaa pedagogisesta dokumentaatioprosessista ja tekee tarvittaessa yhteistyötä muiden opettajien kanssa. Pedagogiseen dokumentointiprosessiin tulee sisältyä moniammatillinen ja monialainen yhteistyö. Tukipäätöksen perustaksi tarvitaan psykologin tai hoitotahon selvitystä. Opetuspäällikkö tekee tukea koskevan hallintopäätöksen oppilaskohtaisesta tuesta sekä opetuksesta toiminta-alueittain. Hallintopäätöksen valmistelussa kuullaan oppilasta hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti sekä huoltajaa tai muuta laillista edustajaa.

Opetus järjestetään seuraavien toiminta-alueiden mukaisesti:

- motoriset taidot
- kieli ja kommunikaatio
- sosiaaliset taidot
- päivittäisten toimintojen taidot
- kognitiiviset taidot

Mahdollisuus integroida toiminta-alueittain opetettavat oppilaat yleisopetukseen arvioidaan tapauskohtaisesti.

Oppimisen tuki

Toiminta-alueittain opetettavien oppilaiden opetuksessa on otettava huomioon useita eri näkökulmia. Oppiminen tapahtuu vaiheittain, ja jokainen vaihe edellyttää erilaisia työskentelytapoja. Oppilas tarvitsee erilaisia tukitoimia. Monilla kehitysvammaisilla, autismikirjon oppilailla, neuropsykiatrisista häiriöistä kärsivillä, monivammaisilla tai kielellisesti ja kommunikatiivisesti haasteellisilla oppilailla on poikkeavia aistitoimintoja, jotka on huomioitava oppimisessa. Oppimista tukeva kuntoutus suunnitellaan ja

toteutetaan yhteistyössä kuntoutushenkilöstön kanssa. Kuntoutuksesta vastaavat kuntoutuksen asiantuntijat.

Toiminta-alueittain opetettavat oppilaat saavat oppilaskohtaista tukea koulunkäyntiin. Jokaiselle oppilaalle laaditaan oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma, jossa määritellään tarvittava tuki ja opetuksen sisältö.

Oppilas oppii seuraavien vaiheiden mukaisesti:

- Tutustuu...
- Harjoittelee tuettuna...
- Harjoittelee ilman tukea...
- Harjoittelee itsenäisyyttä...
- Osaa/käyttää/hallitsee/ymmärtää...
- Soveltaa...

Mahdollisia tukitoimia:

- fyysinen ohjaus ja rajaus
- sanallinen ohjaus tai tukiviittomien käyttö
- apua aloittamiseen ja tehtävän/ohjeistuksen riittävä rajaus
- toisto ja mallintaminen, vaihtoehtoiset ratkaisut, varjostaminen
- jäsennelty päiväohjelma (kuvat, vaiheittaiset ohjeet)
- tilanteiden harjoittelu etukäteen esim. leikin, draaman tai sosiaalisten tarinoiden avulla
- sinnikkyuden harjoittelu (missä/kauanko/miten lopettaa)
- valmistautumisaika tulevaan tehtävään/tapahtumaan
- rajattu suoritus aika tai lisäaika tehtävän suorittamiseen
- ärsykkeetön oppimisympäristö (esim. sermit, kuulosuojaimet, työpisteen valinta)
- koulupäivän aikana hyödynnetään opetuksessa eri toiminnot

Tavoitteet asetetaan yksilöllisesti niin, että ne ovat realistisia ja merkityksellisiä oppilaalle. Yksittäisen oppiaineen tavoitteet ja sisällöt voidaan sisällyttää toiminta-alueisiin, jos oppilas on vahva jossakin oppiaineessa. Opetuksen toteutuksessa voidaan integroida eri toiminta-alueiden sisältöjä.

Opetuksen suunnittelu ja toteutus edellyttävät yhteistyötä oppilaan opettajan, muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden välillä. Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa oppilasta arvioidaan toiminta-alueittain. Arviointi on aina sanallinen. Mikäli yksittäisen oppiaineen tavoitteet ja sisällöt sisältyvät johonkin toiminta-alueeseen, ne voidaan kuvata osana sanallista arviointia tai liitteenä todistuksessa.

Motoriset taidot

Motorinen kehitys liittyy selkeästi kaikkeen oppimiseen. Motoristen taitojen kehitys ei ole tärkeää ainoastaan tasapainon, koordinaation ja lihasvoiman kannalta, vaan myös itsetunnon ja kokonaisvaltaisen kehityksen vuoksi. Motorinen kehitys liittyy muihin toimintakyvyn osa-alueisiin, kuten kognitiivisiin, sosiaalisiin ja päivittäisiin taitoihin sekä kommunikaatioon. Kun pystymme liikkumaan, voimme tutkia, toimia ja saada kokemuksia, mikä tukee oppimista. Liikkumalla yhteiskunnassa saamme käsityksen siitä, mitä osaamme ja miten reagoimme eri tilanteissa. Karkeamotoriikka kehittyy kahden tärkeän liikeakselin mukaan: ensin päästä jalkoihin ja myöhemmin kehon keskiviivasta ulospäin. Kun oppilaalla on hyvä kehotietoisuus ja karkeamotoriikan perusta, voi hienomotoriikka kehittyä. Hienomotorinen kehitys kulkee käsi kädessä näön kehityksen kanssa.

Tavoitteet ja tarkoitus

Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehotietoisuutta, edistää karkean ja hienomotoriikan kehitystä sekä tarjota mahdollisuuksia harjoitella taitoja monipuolisesti arjen eri tilanteissa. Opetuksen tulee sisältää motoristen toimintojen suunnittelua ja ohjausta sekä elementtejä, jotka kehittävät tasapainoa, koordinaatiota, rytmiä, kestävyyttä ja lihasvoimaa.

Oppimisen tuki

Motoristen taitojen optimaalinen kehitys edellyttää kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Muita tukitoimijoita voivat olla esimerkiksi fysioterapeutit, toimintaterapeutit ja/tai urheiluseurat.

Sisältö

Kehotietoisuus ja kehonhallinta

- katseen kohdistaminen ja seuraaminen kaikkiin suuntiin
- ryhti (lihastonuksen ja vireystilan säätely), kehon liikkeiden hallinta
- liikkeiden ennakointi
- kehonosien suhteet toisiinsa (vasen, oikea)
- kehon suhde ympäristöön ja muihin ihmisiin
- iho, aistimukset ja kosketus (pallohieronta, kaverihieronta)
- kehonliikkeiden, liikesarjojen, ilmeiden ja eleiden matkiminen
- rentoutuminen

Karkeamotoriikka

- seisominen, kävely, istuminen, hyppiminen, juokseminen, konttaaminen, kieriminen, ryömiminen, kiipeäminen
- tasapaino
- pään asennon hallinta
- heittäminen ja pallon käsittely (pyörittäminen, heittäminen, tarkkuusheitot, kopit, potkut)
- silmä-jalka-koordinaatio (tanssiaskleet, matkiminen, portaiden nousu)

Kestävyys ja lihasvoima

- leikkien loppuun saattaminen
- kyky juosta, hypätä, loikkia tietyn ajan
- kyky suorittaa motorinen rata ohjeiden mukaan
- liikkeiden keskittynyt suorittaminen, voiman säätely

Kehon rytmi

- fysiologisesti oikea kävely (varpaat eteenpäin, hyvä ryhti)
- kävely tahdissa, käsien käyttö kävellessä
- rytmisen liikkuminen: rytmin vaihtelut (nopea, hidas, kevyt, kömpelö)

Tasapaino ja koordinaatio

- notkeusharjoitukset: luonnollisen liikkuvuuden säilyttäminen
- tasapaino (tasapainottelu, esine kädessä tasapainottelu, eri kehonosien varassa tasapainottelu, katseen kiinnittäminen)
- kehon keskiviivan ylittäminen, pyöriminen, keinuminen
- pään liikkeiden tasapainottaminen

Avaruudellinen hahmottaminen

- suunnistaminen pisteestä toiseen sisällä ja ulkona
- liikkuminen annetun ajan puitteissa
- kävely erilaisilla alustoilla ja tiloissa

Hienomotoriikka

- esineen tarttuminen ja irtipäästäminen, esineiden siirtäminen kädestä toiseen, molempien käsien samanaikainen käyttö (esim. vetoketjun käsittely)
- käden eri otteiden hallinta
- oikea-/vasenkätisyys

- rutistaminen ja repiminen, muotoilu, purkaminen ja rakentaminen
- piirtäminen, värittäminen viivojen sisällä, maalaaminen siveltimellä
- saksien käyttö
- liiman käyttö
- kynäote

Kieli ja kommunikaatio

Toimiva kommunikaatio on ensiarvoisen tärkeää. Mahdollisuus ymmärtää ja tulla ymmärretyksi on ratkaisevaa, jotta voi toimia yhdessä muiden kanssa. On tärkeää, että myös muut kuin oppilaan lähimmät ihmiset ymmärtävät, mitä oppilas ilmaisee, ja että oppilas voi käyttää kommunikaatiotaan eri ympäristöissä.

Kieli ja kommunikaatio -toiminta-alue jaetaan osa-alueisiin:

- itsensä ilmaiseminen
- matkiminen
- ilmaisujen ymmärtäminen
- sanavarasto ja äänenkäyttö

Tavoitteet ja tarkoitus

Kieli ja kommunikaatio -toiminta-alueen tavoitteena on antaa oppilaille taitoja ilmaista itseään tavalla, joka toimii parhaiten juuri heille. Opetuksen tavoitteena on kehittää oppilaan ilmaisun ja ymmärtämisen taitoja nykyisestä osaamistasosta ja yksilöllisistä edellytyksistä käsin. Jokaiselle oppilaalle tulee löytää sopiva tapa ilmaista itseään ja vastaanottaa viestintää. Kun oppilaalle annetaan enemmän mahdollisuuksia ilmaista itseään ja kommunikoida, hän voi osallistua aktiivisemmin toimintaan ja ympäristöön kotona, koulussa ja yhteiskunnassa.

Oppimisen tuki

Kielen ja kommunikaation opetuksessa voidaan käyttää monia tukimenetelmiä. Tarvittaessa voidaan ottaa käyttöön vaihtoehtoisia ja täydentäviä kommunikaatiomenetelmiä (AAC), kuten tukiviittomat, kuvat, puhelaitteet ja digitaaliset apuvälineet. Kielen ja kommunikaation eri osa-alueita voidaan harjoitella ja saavuttaa joko puhutulla kielellä tai AAC-menetelmillä. Sekä kielen ymmärtämistä että ilmaisua on hyvä selkeyttää ja havainnollistaa oppilaalle. Oppilaan ympärillä olevan verkoston on tärkeää käyttää johdonmukaisia ja yhteisiä tukimuotoja, jotta oppilas voi käyttää kommunikaatiotaan kaikissa ympäristöissä.

Sisältö

Itsensä ilmaiseminen

- tarve kommunikoida, tahdon ja toiveiden ilmaiseminen (mielipiteen ilmaisu)
- valintojen perusteleminen, vuorovaikutus (kysymykset ja vastaukset)
- katsekontakti, huomion herättäminen (avun pyytäminen), huomion jakaminen
- fyysinen kontakti
- erilaiset ilmaisutavat, oman nimen käyttö, sosiaalisten ilmaisujen käyttö
- tervehtiminen, kiittäminen ja ole hyvä -sanat
- keskusteluun osallistuminen, puheenvuorojen ymmärtäminen, keskustelun aloittaminen ja lopettaminen

Matkiminen

- eleiden, liikkeiden, liikesarjojen, äänien ja tukiviittomien toistaminen

Ilmaisujen ymmärtäminen

- esinepysyvyys
- äänien havaitseminen (auditiivinen erottelu)
- suuntautumiskyky, ajan, paikan ja suunnan käsitteiden ymmärtäminen (esim. oikea/vasen, ylös/alas)
- reagointi vuorovaikutukseen, oman nimen tunnistaminen, ohjeiden ja sääntöjen ymmärtäminen ja noudattaminen
- symbolien tulkinta
- eleiden, ilmeiden ja kehonkielen ymmärtäminen
- toistaminen ja palauttaminen

Sanavarasto

- substantiivien, verbien ja adjektiivien käyttö
- prepositiot
- pronomien käyttö
- ajan, paikan ja suunnan ilmaisujen käyttö
- synonyymien käyttö
- sanojen taivutus

Äänenkäyttö

- äänen ja äänien kokeilu
- äänenvoimakkuuden säätely ja artikulaatio

Sosiaaliset taidot

Sosiaaliset taidot kattavat kaikki osa-alueet, jotka kehittävät vuorovaikutustaitoja ja tukevat tunteiden hallinnan harjoittelua oppilaan arjessa. Oppilaan itsetuntemusta ja motivaatiota oppimiseen tulee tukea luomalla onnistumisen edellytyksiä ja vahvistamalla myönteistä ilmapiiriä sosiaaliselle oppimiselle.

Opetuksen tulee luoda perusturvallisuutta, kunnioitusta muita ihmisiä kohtaan, lähimmäisen rakkautta, tasapainoista persoonallisuutta sekä syventää ihmisten välisen vuorovaikutuksen perussääntöjä ja normeja.

Tavoitteet ja tarkoitus

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kykyä olla vuorovaikutuksessa, toimia ja osallistua sosiaaliseen yhteisöön. Tarkoituksena on harjoitella sosiaalisia taitoja ja antaa oppilaalle välineitä, joista on hyötyä arjessa.

Oppimisen tuki

Sosiaalisten taitojen opetuksessa voidaan käyttää monia tukimenetelmiä ja toimintamalleja. Oppilaan sosiaalista kehitystä voidaan tukea esimerkiksi sosiaalisten tarinoiden, käyttäytymisohjelmien, draaman ja terapioiden avulla. Tuen tulee olla yksilöllisesti sovitettua ja mahdollisimman monipuolista ja kattavaa. Työskentely etenee vuorovaikutuksesta aikuisen kanssa, sitten ikätoverin kanssa ja lopulta ryhmässä.

Sisältö

Kontaktin ottaminen

- huomion kiinnittäminen ja katsekontakti
- kontaktin ottaminen aikuisiin, ikätovereihin ja ryhmään
- ilmeiden ja eleiden tulkinta ja käyttö

Vuorottelu

- osallistuminen ryhmätoimintaan ja toimiminen ryhmässä
- antaminen ja ottaminen, vuoron odottaminen, eriävän mielipiteen hyväksyminen
- ohjeiden noudattaminen
- käyttäytymisen hallinta
- kärsivällisyys, impulssikontrolli
- rauhoittumisen taito
- palautteen antaminen ja vastaanottaminen, epäonnistumisen sietäminen

Käyttäytyminen

- tervehtiminen ja hyvästely
- kiittäminen ja tarjoaminen
- anteeksipyyttäminen
- käyttäytymisen hallinta eri tilanteissa

Tunteiden kuvaaminen

- omien ja toisten tunteiden tunnistaminen
- tunteiden ilmaiseminen ja toisten tunteisiin vastaaminen asiallisesti

Leikki ja vapaa-aika

- leikkiminen yksin, yhdessä, pareittain ja ryhmässä
- pelien pelaaminen (voittamisen ja häviämisen sietäminen)
- mielikuvituksen ja todellisuuden erottaminen

Haastava käyttäytyminen

- miellyttävien ja haastavien tilanteiden tunnistaminen
- oman haastavan käyttäytymisen ja sen merkkien tunnistaminen
- käyttäytymisen seurausten ymmärtäminen
- vaihtoehtoisten toimintatapojen löytäminen ja harjoittelu

Päivittäisten toimintojen taidot

Arjen taidot ovat perusta itsenäiselle elämälle. Selviytyäkseen arjessa oppilaan tulee hallita monia erilaisia taitoja.

Tavoitteet ja tarkoitus

Tavoitteena on, että jokainen oppilas osallistuu päivittäisiin toimintoihin omien kykyjensä mukaan. Tavoitteena on myös mahdollisimman suuri itsenäisyys. Tavoitteet asetetaan ja opetus mukautetaan oppilaan taitojen ja edellytysten mukaan.

Oppimisen tuki

Oppilaan monipuolista kehitystä tukee kodin, koulun ja muun verkoston yhteistyö yhteisten tavoitteiden ja niiden yhdenmukaisen toteutuksen kautta. Visuaalinen tuki on hyödyllistä arjen taitojen oppimisessa.

Sisältö

Ruokailutottumukset

- käsihygienia
- oikean ruokailujärjestyksen noudattaminen (alkuruoka, pääruoka, jälkiruoka)
- ruoan hakeminen itse, sopivien annosten ottaminen, itsenäinen syöminen
- uusien ruokien maistaminen
- ruokailuvälineiden, lasin/mukin, lautasliinan käyttö; kuoriminen, leikkaaminen, voitelemine, kaataminen, suun motoriiika
- hyvien pöytätapojen noudattaminen, huomioiminen, kiittäminen ja tarjoaminen

Puhtaus ja henkilökohtainen hygienia

WC-käynnit

- tarpeen tunnistaminen, tarpeen yhdistäminen WC-käyntiin, tarpeen ilmaiseminen
- WC-symbolien tulkinta, itsenäinen WC-käynti (vaatteiden käsittely, hygienia)
- vesihanau käyttö (lämpötilan ja virtauksen säätely), pyyhkeen käyttö
- WC-tilan siistinä pitäminen

Peseytyminen

- vesihanau ja lämpötilan säätely suihkussa/kylvyssä
- saippuan/shampoon oikea annostelu
- käsien, kasvojen, kehon ja hiusten pesu ja kuivaus
- hampaiden harjaus
- ulkonäöstä huolehtiminen: nenän pyyhkiminen, niistäminen, käsien pesu
- hiusten kampaaminen ja harjaaminen

Pukeutuminen ja riisuminen

- itsenäinen pukeutuminen ja riisuminen (myös seisten), nappien, vetoketjujen, tarranauhojen hallinta, kengännauhojen sitominen
- vaatteiden etu- ja takapuolen sekä nurjan ja oikean puolen tunnistaminen, oikea jalka oikeaan kenkään
- vaatteiden istuvuuden tarkistaminen (esim. paita, pipo)
- vaatteiden ripustaminen
- tilanteeseen sopivien vaatteiden valinta (sää, tilaisuus)

Lähiympäristö ja yhteiskunta

Suunnistaminen lähiympäristössä; toimiminen itsenäisesti ja asiallisesti:

- luokassa, koulukuljetuksessa, koulurakennuksessa, koulun pihalla
- käyttäytyminen yleisissä tilaisuuksissa
- toimiminen liikenteessä (jalankulkijana, pyöräilijänä, joukkoliikenteessä)
- asiointi palvelu- ja vapaa-ajan paikoissa (esim. kauppa, kirjasto, uimahalli, posti)

Taidot lähiympäristössä ja yhteiskunnassa

- erilaisten ovien ja kahvojen avaaminen
- avainten ja ovikellojen käyttö
- lipun ostaminen
- rahan käyttö
- arjen suunnittelu (kalenteri)
- IT-aidot

Turvallisuus

- oman nimen kertominen
- oman/huoltajan nimen kertominen
- tuttujen ja tuntemattomien erottaminen
- pysyminen sovitulla/turvallisella alueella
- toiminta eksymistilanteessa
- sääntöjen noudattaminen oman turvallisuuden takaamiseksi, avun pyytäminen
- vaarallisten tilanteiden, esineiden ja aineiden tunnistaminen
- varoitusmerkkien (kuvat, äänet) tunnistaminen
- hätänumeron 112 käyttö tarvittaessa

Kognitiiviset taidot

Kognitiivinen kehitys tarkoittaa ajattelun kehittymistä. Kognitio on edellytys ihmisen jatkuvalle kehitykselle ja kypsymiselle. Kehityspsykologit ovat pyrkineet jäsentämään kognitiota esimerkiksi iän, kehitystason tai älykkyyden perusteella. Kognitio käsittää psykologiset perustoiminnot, ja sillä on läheinen yhteys ihmisen persoonallisuuden kehitykseen sekä itsetuntoon. Kognitiivisilla toiminnoilla tarkoitetaan kykyä vastaanottaa ja hankkia tietoa, käsitellä, muistaa ja hyödyntää sitä sekä kykyä luovuuteen. Muisti, päätöksenteko, tunteet, tarkkaavaisuus, ajattelu, oppiminen, tietoisuus, ongelmanratkaisu ja havaitseminen ovat esimerkkejä kognitiivisista toiminnoista. Myös kielelliset taidot liittyvät kognitiiviseen kykyyn. Kognitio ei siis ole yksittäinen toiminto, vaan joukko toisiinsa enemmän tai vähemmän liittyviä toimintoja.

Toiminta-alue jakautuu seuraaviin osa-alueisiin:

- jaettu tarkkaavaisuus ja kontakti
- syy-seuraussuhteet
- ongelmanratkaisu
- matemaattiset käsitteet
- numerot ja lukumäärät

Tavoitteet ja tarkoitus

Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on aktivoida ja harjoittaa aisteja. Oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäristönsä hahmottamiseen. Oppimisen edellytykset liittyvät oppilaan kypsyyteen ja aikaisempiin kokemuksiin. Opetuksen tavoitteena on kehittää sellaisia kognitiivisia taitoja, joita oppilas voi tarkoituksenmukaisesti hyödyntää jokapäiväisessä elämässä. Kognitio kehittyy erilaisten kokemusten kautta. Toiminnan tavoitteena on oppia luokittelemaan, ryhmittelemään, vertailemaan, asettamaan asioita järjestykseen, omaksumaan käsitteitä (muodot, värit, sijainti, aika, suunta) sekä kehittämään loogista päättelykykyä. Nämä ovat perustaitoja, joita tarvitaan myöhempää kognitiivista oppimista varten.

Oppimisen tuki

Toiminta-alueittain opetettava oppilas tarvitsee usein erilaisia kompensoivia, täydentäviä, konkreettisia ja/tai tukevia apuvälineitä. Osa apuvälineistä tukee uuden oppimista ja osa pysyvien taitojen vakiinnuttamista arkeen. Syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä voidaan tukea erilaisilla ajan hahmottamisen välineillä, kuten kuvajärjestyksillä, esineaikatauluilla, tiimalaseilla ja kalentereilla. Ongelmanratkaisua tuetaan yksilöllisesti valituilla oppimista tukevilla apuvälineillä. Matemaattisten käsitteiden sekä numeroiden ja lukumäärien oppimisessa on tärkeää hyödyntää kaikkia aisteja ja edetä konkreettisesta abstraktiin. Yleistämiskyky, toisto ja motivaatio ovat oppimisen kannalta keskeisiä.

Sisältö

Jaettu tarkkaavaisuus ja kontakti

- katseen suuntaaminen ja katseen seuraaminen (ympäristön aktiivinen havainnointi)
- esineiden ottaminen laatikkoon ja laatikosta, piilotetun esineen etsiminen
- kuunteleminen; äänen paikallistaminen, eri suunnista tulevien äänten havaitseminen ja ympäristön äänten tunnistaminen

Syy ja seuraus

- reagointi toiminnan alkamiseen, jatkumiseen ja päättymiseen
- tapahtumien ennakkointi
- päivärutiinien tunnistaminen ja kellon käyttötarkoituksen ymmärtäminen
- valitseminen kahden tai useamman vaihtoehdon välillä, puuttuvan asian havaitseminen, asioiden järjestäminen loogiseen järjestykseen
- omien toimintojen seurausten ymmärtäminen (menneisyys/tulevaisuus)
- odottaminen
- ajan hahmottamisen apuvälineiden ymmärtäminen
- päivän ja yön, aamun ja illan, arjen ja viikonlopun erottaminen
- aamupäivän ja iltapäivän sekä eilisen, tämän päivän ja huomisen ymmärtäminen
- tärkeiden päivien ja juhlapäivien tunnistaminen (esim. oma syntymäpäivä)

Ongelmanratkaisu

- rakentelu (esim. palikoilla rakentaminen), mallin mukaan rakentaminen ja mielikuvitusrakentelu
- palapelien kokoaminen
- ongelmien ratkaiseminen toiminnan kautta, opittujen ratkaisujen käyttäminen, omien ratkaisujen löytäminen ja avun pyytäminen
- apuvälineiden käyttö

Matemaattiset käsitteet

- symbolien ymmärtäminen (konkreettisesta abstraktiin)
- samanlaisten asioiden tunnistaminen (väri, muoto, koko tai muu ominaisuus)
- lajittelu ja luokittelu (yhden tai useamman ominaisuuden perusteella)
- värien ja muotojen tunnistaminen ja nimeäminen
- ominaisuuksien tunnistaminen ja nimeäminen (esim. koko, pituus)
- käsitteiden ymmärtäminen ja nimeäminen (suuri–pieni, pitkä–lyhyt, korkea–matala, leveä–kapea, paksu–ohut, painava–kevyt, nopea–hidas, nuori–vanha jne.)
- asioiden järjestäminen kokojärjestykseen tai muun ominaisuuden mukaan
- erimuotoisten ja erikokoisten kuvioiden piirtäminen
- suunta- ja sijaintikäsitteiden tunnistaminen (ylös, alas, lähellä, kaukana jne.)
- paikallissuhteita kuvaavien käsitteiden tunnistaminen (esim. sisällä, päällä, alla, edessä, takana, vieressä)
- matemaattisten peruskäsitteiden tunnistaminen (sama, yksi, monta, vähän, ei yhtään, useita, puolet jne.)
- järjestyslukujen ymmärtäminen
- aikakäsitteiden ymmärtäminen (nyt, sitten, ensin, viimeiseksi, pian, odottaa, aikaisemmin/myöhemmin jne.)

Numerot ja lukumäärät

- lukujonon luetteleminen, kymmeneen laskeminen mallin mukaan
- yksi yhteen -periaatteen ymmärtäminen ja noudattaminen
- lukumäärien tunnistaminen
- määrien vähentäminen ja lisääminen mallin mukaan, oikean määrän ottaminen mallin perusteella
- numeroiden järjestäminen oikeaan järjestykseen, numeroiden tunnistaminen ja luokittelu sekä numeroiden nimeäminen ja kirjoittaminen.